

האם יש לנתק את המכון לרפואה משפטית מהפרקליטות?

המכון לרפואה משפטית בישראל עוסק בתחומים רבים של רפואה משפטית על בסיס ידע רפואי. כחלק מתפקידיו הוא עוסק במתן חוות דעת לגופי המשפט השונים בישראל, במטרה להרשיע או לזכות נאשמים. המצב השורר כיום מאפשר לגורמים מהתביעה ליצור קשר עם מומחים מהמכון, ועדויות שהצטברו בשנים האחרונות מעידות על הטיות בחוות הדעת בשל קשר זה. גורמים שונים טוענים כי יש להפריד בין המכון לרפואה משפטית לבין הפרקליטות והמשטרה. עו"ד אסף דוק מסביר במאמר להלן מהו המכון לרפואה משפטית, מהם תפקידיו, מהו המצב הקיים והשלכותיו ומהן ההצעות לשנותו.

המכון לרפואה משפטית

רפואה משפטית היא תחום ברפואה שמטרתו יישום הידע הרפואי לשם פתרון סוגיות בתחום המשפטי. חוות הדעת שניתנת במקום עוסקת רוב הפעמים בתחום הפלילי ולפיה אפשר לזכות או להרשיע נאשמים.

המכון לרפואה משפטית, ובשמו הרשמי "המרכז הלאומי לרפואה משפטית", נמצא באבו כביר בתל אביב ומספק שירותי רפואה משפטית בישראל. עם השנים, היו אחראים על המכון כמה גורמים: עם הקמתו הוא נוהל על ידי משטרת ישראל. לאחר מכן עבר לאחריות האוניברסיטה העברית בירושלים. בשנת 1975 עבר לאחריות משרד הבריאות, לאחר מכן סונף תחת הפקולטה לרפואה באונ' ת"א ומשם עבר לאחריות המרכז הרפואי אסף הרופא. כיום פועל המכון תחת מנהל הרפואה במשרד הבריאות.

המכון עוסק בבדיקה ובחקירה של תחומים שונים ומגוונים: חקירת סיבות ומנגנון מוות, סיוע בחקירת מקרי פשע חמורים, בדיקות דנ"א, זיהוי חללים ואלמונים, סיוע באיתור נעדרים, בדיקות קליניות כגון הערכת נזקים וחבלות לנפגעי תקיפות פיזיות או מיניות, בדיקת אבהות, מתן חוות דעת על מסמכים רפואיים ועוד. כחלק מתפקידו, עוסק המכון בבדיקה ובחקירה הן של גופות והן של אנשים חיים לצרכים משפטיים. במקום נבדקות גופות של אנשים שמתו בצורה בלתי צפויה, במטרה לזהות את סיבת המוות. למשל קורבנות אלימות, זיהוי שרידי גופות ועוד. לשם ביצוע נתיחה שלאחר המוות יש צורך בהסכמה של המשפחה או של צו בית משפט. חוות הדעת של מומחי המכון מועברות לתיקים פליליים ומהוות את הבסיס בהליכים משפטיים.

האם יש לנתק את המכון לרפואה משפטית מהפרקליטות?

במהלך השנים פורסמו באמצעי התקשורת סיפורים על אי סדרים שהתנהלו במכון לרפואה משפטית, כגון: אי קבורה של חלקי חללים והרוגים, קבלת כספים עבור חוות דעת, שינוי חוות דעת על נאשמים בעקבות לחץ של גורמים מהפרקליטות, סירוב לשיתוף פעולה עם עורכי דין שמייצגים נאשמים אם חוות הדעת מנוגדת לעמדת הפרקליטות ועוד. התלונות העיקריות הן על הקשר הרציף שיש בין הפרקליטות לבין המכון, לדוגמה:

□ האשמות כי אותרו תיקים שבהם שונו חוות דעת מטעם מומחי המכון לרפואה משפטית לרעת הנאשמים, ללא כל בסיס והנמקות. לדברי הדוח מדובר בתופעה חמורה מכמה טעמים: המכון לרפואה משפטית הוא כיום הגוף היחיד הפועל בישראל בתחום הרפואה המשפטית. נוסף על כך חלק מחוות הדעת קשורות לניתוח גופות, הליך שלא ניתן לחזור עליו. התוצאה של מעשים אלה היא הרשעת חפים מפשע. בדוח צוין כי גם בעולם עצמו קיימות הוכחות כי חפים מפשע הורשעו על בסיס חוות דעת מדעיות שגויות ואף מוטות בכוונה.

□ אי מסירת מידע חשוב וחומר חקירה לסנגוריה או עיכוב מכון למסירתו. ההמלצה היא לתעד בכתב על כל קשר בין התובע לבין המומחה מטעם המכון, והעברת כל החומר לסנגוריה.

האשמות אלה מציפות את ההנחה המובלעת כי המכון משמש כעין זרוע ביצועית של המשטרה ושל התביעה, במטרה לסייע להן בחקירה ובהוכחת אשמתו של הנאשם. הנחה זו מוטעית שכן המומחים במכון לרפואה משפטית אינם במעמד דומה לזה של מומחי זיהוי פלילי של המשטרה. על המכון להיות אובייקטיבי מתוך מטרה לספק לבית המשפט עובדות לחקר האמת. בעולם כולו קיימת מגמה לנתק בין המומחים לרפואה משפטית לבין המשטרה והפרקליטות. ההנחה היא שרק ניתוק מוחלט בין גופים אלה יאפשר לספק חוות דעת מדעיות ואובייקטיביות שאינן קשורות להרשעה.

אין לאפשר הידברות ועבודה משותפת בין התובע לבין המומחה לרפואה משפטית, שכן בדרך זו יכול התובע להעביר למומחה במכון פרטים שאינם נחוצים לביצוע הבדיקה עצמה. למשל זיהוי הנאשם על ידי הקורבן, הודאתו של הנאשם וכך הלאה. על פרטים אלה להישאר חסויים ולא להגיע לידיעת המומחים שעובדים במכון, כדי שלא יניחו הנחות מראש על מהות התיק. מצב כמו שקיים כיום גורם לאנשים חפים מפשע לרצות עונשי מאסר על לא עוול בכפם, כי מסקנות המומחים עלולות להיות מוטות.

למשל, אם תובע מטעם הפרקליטות מעדכן את המומחה שהנאשם הודה ו/או הקורבן זיהה אותו, ייתכן והמומחה יעדיף לתת פרשנות מסוימת לתוצאה שאינה חד משמעית, רק על סמך המידע שהועבר אליו מהפרקליטות. לחלופין, החוקרים עלולים למסור לקורבן אונס מידע כאילו דגימת ה-DNA נמצאה מתאימה, וכך גם אם היססה לזהות את התוקף תחליט 'לזהותו' על סמך העדכון שהדגימה מתאימה.

הקשר שיש בין הגורמים בתביעה לבין המכון גורם לפרשנות שאין בינה לבין העובדות כל קשר. דבר זה מעיב על כל תחום הרפואה המשפטית, הראיות הפורנזיות והמחקרים פורצי הדרך שנעשו בתחום. על רקע שיתוף פעולה כזה, עלול הציבור עלול להתחיל לפקפק באמינות תוצאות הבדיקות ולטעון כי אין אובייקטיביות.

לסיכום, המכון לרפואה משפטית מספק חוות דעת להליכים פליליים שונים על סמך מחקר מדעי, והעדויות שהוא מצביע עליהן יכולות להרשיע או לזכות אדם. אם עד עכשיו היה קשר בין גורמי החקירה והשיפוט לבין המכון, הרי יש לשאוף לנתק את הקשר וליצור שני גופים הפועלים בנפרד, בלי אפשרות להעברת מידע ונתונים שלא בצניעות המקובלים.

{*:fast_contact}